

Çocuklarda ve Gençlerde Olgunlaşma Düzeyleri - Bunların Eğitim Programları ve Öğretim Üzerine Etkileri

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Eğitim programları, en geniş kapsamı ile, öğrenciye kazandırılacak bilgi, beceri ve alışkanlıkları, yani öğrenme konularını temsil eder. Yani, eğitim ya da öğretim programı demek, çok kısa olarak, konu demektir. Özünde bu vardır. Diğer amaç, yöntem, araç vb. bununla ilgili olmakla birlikte, bundan sonra gelir. Konu da öğrencinin olgunlaşma düzeyine uygun olmalıdır. Eski eğitim ile yeni eğitim arasındaki en önemli fark buradadır. Eski eğitim, yetişkine göre idi, çocuk ya da genç hiç düşünülmez idi. Yetişkin olan öğretmen ya da program yapımcıları, kendilerince önemli olan konuları çocuk, ya da genç ister anlasın, isterse anlamasın; programa koymak zorundaydılar. Çocuk da doğal olarak bunları öğrenmek zorunda idi. Bu konu önce kuramsal düzeyde, daha sonra da araştırma sonuçlarına göre tartışılmaya başlandı. Eğitim tarihinde ilk kez XVIII. yüzyılda J. J. Rousseau, «Ey öğretmenler, çocuklarınızı incelemekle işe başlayınız; zira, hiç şüphesiz, siz onları tanımıyorsunuz.» sözleriyle mücadeleyi başlattı. XX. yüzyılda da J. Dewey ve onu izleyen pek çok eğitimci, eğitim ve öğretimde çocuktan, onun özelliklerinden hareket etmek ilkesini getirdi. Çocuk ve gençler üzerinde yapılan bilimsel araştırmalar, bu eğitimcileri haklı çıkardı. Çocuk ve gençlik psikolojisinin ortaya koyduğu veriler, artık bugün eğitim alanında uğraşanlara yol göstermekte, onların yolunu aydınlatmaktadır.

Bu nedenle, hem program yapımcılarının, hem de bu programların uygulayıcısı olan öğretmenlerin, çocuk ve gençlerin olgunlaşma düzeyleri konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmaları gerekir. Okul programlarının zaman zaman tartışma konusu olduğunu görüyoruz. Hatta, buna bağlı olarak, ders kitaplarında yer alan bilgilerin tartışıldığı görülüyor. Kanımızca, bütün bunların temelinde, çocuk ve gençlerin olgunlaşma düzeyleri konusundaki bilgilerimizin noksanlığı vardır. Bunu, hem program yapımcıları, hem de uygulayıcı durumunda olan öğretmenler iyi bilmek zorundadırlar. Bunu, program yapımcıları bilir de öğretmenler bilmezse, ortaya konan program bir işe yaramaz. Programlarla öngörülen nitelikleri çocuk ve gençlerin davranışları haline getirecek olan öğretmenlerdir. Bu düşüncemizin kanıtlarını son 1968 tarihli İlkokul Programı uygulamalarında gördük. Bu program, eskilerinden daha çok, gözlem, deney, inceleme ve problem çözme yöntemlerine yer veriyor; öğrenciyi çeşitli araştırmalara sevk-

diyor ve öğretimin bir eserle sonuçlanmasını istiyor. Bu gerçekleşmemiştir. Gerçekleşmiş olsa idi, çocuğa hazır bilgi veren kitaplar piyasada bu kadar çok olur muydu? Hâlâ, bir iş yapma, iş başarma yerine, çocuğun kafasını hazır bilgilerle doldurmakla uğraşyoruz. Kolej sınavlarına hazırlanma endişesi, her türlü pedagojik atılımları durduruyor. Bir çevre incelemesi ve çevreye uyum dersi olan Hayat Bilgisi, artık kitaplardan okunur hale geldi. Bunların yerine plânlı çevre gezileri yapılamaz mı? Okul kitaplığı yapılamaz mı? Okul kitaplığı kaynak kitaplarla donatılarak, öğrenciler bunlardan yararlandırılmaz mı? Araç ve gereç alınarak ya da başka işlerde kullanılmayan tahta, teneke, karton vb. kutu gibi gereçlerden yararlanılarak derslerle ilgili somut eserler ortaya konamaz mı? Bunlar, bir harita, bir grafik, bir askılık, bir dolap, bir paspas gibi işe yarayan bir şey olabilir. Böylece öğrencinin hem bedensel, hem de zihinsel becerileri geliştirilebilir. Hayat Bilgisi, Fen Bilgileri ve Sosyal Bilgiler dersleri bu işlerin yapılması için birer çıkış noktası teşkil ederler. Bu işlerin planlanması, işbölümünün yapılması, küme ve bireysel çalışmalarla yürütülmesi, «mihver dersleri» dediğimiz bu derslerde yapılabilir. Eksik kalan kısımlar olursa, Resim-İş dersi saatlerinde tamamlanır. Demokratik esaslar içinde yapılacak bu tür çalışmalar, öğrencilerin kendileri tarafından da denetlenir. Bütün bunlar, çocuk ve gençlerdeki olgunlaşma sürecinin birer gereğidir. Bunlar bilinmeden programın değeri de anlaşılabilir. Bu yazıda çocuk ve gencin olgunlaşma düzeyleri ile öğretim programlarının konu ve yöntemleri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Olgunlaşma, eğitim ve öğretim sonucu olmayan, büyüme ve gelişme sonucu ortaya çıkan davranış durumlarıdır. Olgunlaşma, kişinin, belli bir işi yapabilecek güce erişmesini sağlar. Öğrenmenin temeli olgunlaşmadır. Olgunlaşma olmadan kişi bir şey öğrenemez. Bunun için her konunun olgunlaşma düzeyi farklıdır. Okuma ve yazma öğrenebilmek için olgunlaşmış olan bir kimse, başka bir şey, örneğin zihinden çarpma için olgunlaşmamış olabilir. Bu nedenle, hem program yapımcıları, hem de öğretmenler, hangi şeyin ne zaman öğrenilebileceğini, yani olgunlaşma düzeyini bilmek zorundadırlar.

Çocukların olgunlaşmaları ile onların ihtiyaçları ve yetenekleri arasında ilişki vardır. Bu, herhangi bir konu ile ilgili olarak, bir ihtiyaç duyulmadan ve yeteneğin belirtileri görülmeden «olgunlaşma» olmaz, demektir. Okuma ve yazma için olgunlaşan bir kimsenin, bunu istemesi, bunu belli eden ve başaracağını gösteren açık belirtilerin olması gerekir. Çocuk, yürümeyi de böyle bir olgunlaşma düzeyine ulaştıktan sonra öğrenmiştir. Öğrenme için olgunlaşma gerekli ise de yeterli değildir; bireyin ihtiyaçlarıyla da ilgili olan birtakım güdeleri (motive, saik) vardır. Bunların öğrenmeye eşlik etmeleri gerekir. Bunlar da toplumsal tasvip, kendini farketme

(kendinde yeni bir şeyi keşfetme, bir hususun farkına varma), güven içinde bulunma; kendini serbest, bağımsız hissetme... gibi durumlardır. Çocuk, yeni bir şey öğrenmeye başladığı daha ilk günden itibaren, gerçeğe teması sağlayan yaşantılarla birlikte, kendini bu kavramlar içinde bulur. Yani, öğrendiği her şeyde bu kavramlar vardır. Bundan sonraki ve okul sıralarındaki öğrenmelerde de bütün bunlar devam eder. O halde, çocuğun okuldaki öğreniminde, onun ilk yaşlardaki öğreniminden ders almamız gerekir; Çocuğun bir konuyu öğrenmeye karşı ihtiyaç duyması, olgunlaşması, öğrenme yaşantıları içinde bulunması, çeşitli güdülerini tatmin etmesi. Eğitim ve öğretimde seçeceğimiz konu ve onun yöntemleri de buna uygun olmalıdır. Ancak, o zaman yaptığımız işin bilincine varırız. Bu olmazsa, program yapımını ve eğitimcileri kolayca eleştirme yoluna gideriz. Onlar, kuramsal kitap bilgilerinden bahsediyorlar; biz ise işin içindeyiz, gibi.

Buraya kadarki şu kısa açıklamadan sonra, okul işlerinin tersine döndüğünü söyleyenlerimiz çıkacaktır. Çünkü, onlar, her şeyin öğretmende başladığını, öğretmende bittiğini sanıyorlardı. Oysa, en az yüz yıldır, her şey çocukta başlamakta ve çocukta bitmektedir. Çünkü, öğrenecek olan çocuğun kendisidir. O istiyecek, o yapacak, o öğrenecektir. Öğretmene düşen iş ise, sadece buna olanak sağlayacak bir ortamı hazırlamak ve rehberlik yapmaktır.

Çocukluk Yıllarında Olgunlaşma ve Eğitim Programları

Anaokulunda bulunan ve ilkökula yeni gelen çocukların ilgileri ve ihtiyaçları yakın çevrenin tanınmasına yöneliktir. Bu nedenle, bu okullarda program konuları sınıf, aile ve okul çevresi ile ilgilidir. Çocuk, bu çevrelerde bulunan merak ettiği, yani ilgi duyduğu konuları öğrenmek ister. Yaşı ilerledikçe çevresini de genişletir. İlkokul üçüncü sınıfta bulunan bir çocuğun en geniş öğrenme alanı, göz ile algılayabildiği alandır. Bu da çocuğun içinde bulunduğu köy ya da kent ile gökyüzüdür. Buralarda görülen olgu ve olaylardır. Burada geçen tarihsel olayları da henüz kavrayabilecek durumda değildir. Tarihi olaylardan bir kalıntı var ise, bunları zihnin düzeyine göre inceleyebilir. Bunu da kavrayabildiği bir zaman dilimi içinde olmak koşuluyla. Bu amaçla ilkokullara Hayat Bilgisi dersi konmuştur. Hayat Bilgisi dersinin amacı da çok kısa olarak çocuğa, kendisini, çevresini, kendisi ile çevresi arasındaki ilişkileri tanıtmaktır. Burada «çevre» içine insan da dahil olmak üzere, bütün canlı ve cansız varlıklar ile buralardaki olaylar girmektedir. Bu dönem, ilkokulun birinci devresini kapsar.

Çocukluk yıllarında çocuğun dikkati kısa sürelidir. Bu nedenle, anaokulu ile ilkokulun birinci sınıflarında yapılacak öğretimde kısa süreli değişik yöntemler uygulamak gerekir. Okuma, yazma, şarkı söyleme, resim

yapma, beden hareketleri vb. yaş ilerledikçe dikkat süresi uzar. O zaman, bu yöntemler arasına küme çalışması, bireysel çalışma, tartışma vb. girmekle birlikte, belli bir zaman içinde kullanılan yöntem sayısında bir azalma olur.

Aritmetik derslerinde de konular bu olgunlaşma düzeyine göre yakın çevreden seçilir ve Hayat Bilgisine bağlanır. Çocuk zihni henüz somut işlemler döneminindedir. Toplama, çıkarma ve bölme işlemlerini nesnenin kendileri üzerinde yapar. Bütün bilgisi de bunlarla sınırlıdır. Bu zamanda, zihinsel işlemleri, çocuktan fazla beklememek gerekir. Hele «kerrat» cetveli ezberletmenin hiç anlamı yoktur. Çocuk bunu bu dönemde yaptığı somut işlemler vesilesiyle öğrenmelidir. Çocuğun çözeceği problemler de bu yakın çevreden olmalıdır.

Okula gelen çocuk benlikçidir. Aile içinde görülen taklit meyli henüz devam etmektedir. Seçeceğimiz öğretim yöntemlerinde bu husus göz önünde bulundurulur. Çocuğun okuldaki arkadaşları artıkça bu özelliklerinde de değişmeler görülür. Çocuk, benlikcilikten ve taklitçilikten yavaş yavaş kurtulmaya başlar. Bu da öğretim yöntemlerinde değişikliklere yol açar. Artık, çocuk, bir küme içinde başkaları ile çalışabilir. Taklit, yerini yeni ve özgün şeyler düşünmeye ve yapmaya bırakır. İşte, küme çalışması, yeni ve özgün eserler ortaya koymayı amaçlayan proje çalışmaları, bu gelişmenin bir sonucudur. İlkokulun ikinci ve üçüncü sınıflarında bu konuda çocuklara küçük yaşantılar kazandırılabilir. Çocuklar bu zamanda kendilerine özgü özel davranış standartları geliştirirler. Artık taklitçilikten büyük ölçüde kurtulmuştur. Yapılan her işte kendilerinin de bir payının olmasını isterler. Bu takdirde, yapılan işten özel bir zevk alırlar. Bu da onların çalışma istek ve hevesini kamçılar. Başarılı olmalarına yardım eder.

İlkokulun ikinci devresine gelindiğinde çocuğun dünyasında epey değişiklik olmuştur. Çocuk, iki üç yıl önceye oranla, daha çok olgunlaşmıştır. Bu zamanda olgunlaşma hızla artar. Artık, çocukta yavaş yavaş soyut düşünebilme yeteneği gelişir. Bu, kızlarda biraz daha erken olur. Çocuğun ilgisi de yavaş yavaş dış dünyaya yayılır. Bu, özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde görülür. Çocuğun ilgisi, içinde bulunduğu ülkeden, dünyaya ve oradan da gökyüzüne yayılır. Gerek Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgileri gibi uzak çevreyi de içine alan mihver derslerinde ve gerekse aritmetik konularında zihin çalışmaları daha çok rol almaya başlar. Öğretimde artık, çocuğa eskisi gibi, somut konular sunulmaz, daha uzaklardaki soyut konular da sunulur. Fakat bunda da ölçüyü elden bırakmamak gerekir. Çünkü, çocuğun zihni henüz gelişme halindedir. Soyut konular öğretmek için ergenlik yıllarının sonunu beklemek gerekir. Bu da 17 ve 18 yaşlarını bulur. Bu dönemde çocukta sebep-sonuç ilişkilerini araştırarak bir zihin düzeyi vardır. Özellikle Fen Bilgileri derslerinde bu özellik geliştirilir. Deney yön-

temi buna yardım eder. Hayat Bilgisi derslerindeki gözlem, bu dönemde de devam etmekle birlikte daha çok deney yapmaya yer verilir. Çünkü deney, çocukta problem çözme ve eleştirel düşünmeyi geliştirmeye yardım eder. Başlangıçta tümevarımsal, daha sonra da hem tümevarımsal, hem de tüm-dengelimsel bir düşünceye yer verilir. Çünkü, çocukta bu düşünceler ancak bu zamanlarda görülmeye başlar.

İlk Gençlik Yıllarında Olgunlaşma ve Eğitim Programları

İlk gençlik yılları (buna ergenlik çağı da denir) çocuğun, çocukluktan kurtulduğu, yani erinlik (bulüş) başlangıcından 16-20 yaşlarına kadarki yılları kapsar. Bu dönem ortaokul ve lise yıllarıdır. Kimi psikologlar, bu dönemi, çocuğun yaşama yeniden doğuş dönemi olarak nitelerler. Çünkü, yaşamda, doğuşla birlikte karşılaşılan problemlere benzer problemler bu zamanda da görülür. Çocuğa, doğuşta gösterilen özene benzer, bir özenin bu dönemde de gösterilmesi gerekir.

İlk gençlik yıllarında çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişiminde büyük değişiklikler olur. Bu değişiklikler, birbiri üzerine de etki yaşar. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları da değişir.

Bu çağın başlangıcında, çocukta hızlı bir beden gelişimi görülür. Bu gelişim iki üç yıl sürer, ondan sonra yavaşlar ve 19-20 yaşlarına doğru, erişebileceği son düzeye yaklaşır. Bunlar, bu çağa özgü olgunlaşmanın belirtileridir. Bunlar gözle görülür. Buna göre, yiyeceğinde, giyeceğinde değişiklikler yapılır. Bunu herkes bilir. Bir de kolay kolay görülmeyen, görülse de ne yapılacağı kolay kolay kestirilemeyen değişiklikler vardır. İşte, daha çok önemli olanlar bunlardır. Bunları bilmek, öğretim programı hazırlamak için gerekli olduğu gibi, çocuğun eğitim sorumluluğunu üzerinde taşıyanlar için de gereklidir.

Bu dönemde beden gelişmesinin bir sonucu olarak, çocuk, kendini bir «büyük adam» gibi görür. Ana, baba ve öğretmen gibi yetkilere (otoritelere) karşı gelir. Diğer taraftan da bir köşeye çekilip kendini dinlemek ihtiyacını duyar. Cinsel konulara karşı ilgi ve merakı artır. Okul programları, özellikle Fen Bilgileri programı, çocuğun bu zamandaki bu olgunlaşma düzeyine cevap vermelidir. Öğretmen ve ana-baba da çocuğunun bu tür davranışlarının bu çağda normal olduğunu bilerek, ona arkadaşça davranmalıdır. Bir taraftan da yalnızlığını giderecek arkadaş çevreleri bulmalı ve bunları, oyun, spor, müzik, resim, çeşitli yarışmalar gibi etkinlikler içine atmalıdır. Okulda da ders dışı çalışmalar, bu zamanda çocuğa çok yardım eder. Böylece, çocuğun yaşamında görülen bu fırtınalı dönem, fazla problemler yaratmaya fırsat vermeden kolayca atlatılmış olur. Orta de-

receli okul öğretmen ve yöneticilerine bu bakımdan büyük sorumluluklar düşer.

Ergenlik çağında çocuğun en büyük ihtiyacı, kişisel bağımsızlık elde etmektir. Yukarıda belirttiğimiz ana, baba ve öğretmen yetkisine karşı uyumsuzluğu da bunun bir sonucudur. Bunlar, çocuğun, hep kendine özgü bir kişilik geliştirme çabalarının birer belirtisidir. Okul, ders içi ve ders dışı çalışmalarıyla buna imkân ve fırsat vermelidir. Çocuğun kişiliği, derslerde öğretmenin göstereceği tutum ve davranışlarla, ders dışı çalışmalarda kazanacağı alışkanlıklarla gelişecektir. Çocuk, içindekileri rahatça söyleyebilmelidir. Bu dönemde baskı altında kalan, azarlanan, hor görülen bir kimsede kişilik gelişimi sağlıklı oluşamaz. Ergenlik çağında çocuğun iyi kişilik örneklerine ihtiyacı vardır. Büyük adamların yaşamlarını okumak, en çok bu zamanda yararlı olur. Çocuk, herkesin en iyi yönlerine dikkat etmeyi ve onları kendine örnek almayı, bu zamanda öğrenir. Özellikle, büyük kahramanlara karşı ilgi bu zamanda görülür. Onun için, kimi psikologlar bu çağa «kahramanlık çağı» da derler. Ortaokulda Türkçe öğretmenleri çocuğa verilecek ödevlerde bu hususu daima gözönünde bulundurmalıdır.

Çocuğun ergenlik çağında görülen yukarıdaki ihtiyaçları ve geliştirdiği olgunlaşma durumları, öğretmenin dersleri anlatma (takrir) yöntemi ile değil; küme çalışmaları ve tartışma ile, problem çözme yöntemleriyle yapmasını gerekli kılar. Bu yöntemlerle derslerini öğrenen öğrencilerde, kişilik gelişimi daha sağlıklı olur. Anlatma yöntemi, zaten doğa gereği bir kısım çocukları daha fazla edilginliğe (pasifliğe) sürükler. Sözü geçen bu yöntemler, öğrenciler arasında daha fazla etkileşime fırsat verdikleri için, eğitimin amaçlarından en önemlisi olan toplumsallaşmaya yardımcı eder.

İlk gençlik ya da ergenlik çağında zihinsel olgunlaşma, bedensel olgunlaşmanın gerisinde gider. Çocuğun boyunun uzaması ile birlikte aklı da gelişmez. Bu durum, okulda, kimi zaman, önemli problemler yaratır. Çocuğun yaptığı bir hata için «Utanmıyor musun? Koskocaman boyun var» gibi sözler arasına iştilir. Özellikle ortaokulun ilk bir iki yılında raslanan bu durumda, bunu söyleyen kimse haksızdır. Çünkü, çocuğun boyu uzamış olmakla birlikte, aklı henüz her şeyi tam düşünecek bir olgunluğa erişmemiştir. Çocuğun akıl bakımından doruğuna erişmesi 16 yaşından sonradır; yahut en az 16 yaşındadır. Bu zamana kadar çocukta somut düşünce egemendir. Çocuk, görerek, yaparak ve yaşayarak bir şeyi öğrenebildiği gibi, düşüncesi de bu çerçevede çalışır. Bu bakımdan, ortaokul ve lise yıllarında gözlem ve deney yapmanın önemi çok büyüktür. Bu konuda da Fen Bilgisi öğretmenlerimize çok büyük görevler düşer. Bu zamanda

soyut düşünme, yavaş yavaş yerini soyut düşünceye bırakır. Lise çağına gelindiği zaman, çocuk, bu konuda epey mesafe almıştır. İşte, soyut konuları işleyen Felsefe dersinin liseye kadar geciktirilmesinin nedeni budur. Çünkü, bu zamandan önce, soyut konuları gereği gibi kavrayamaz. Kavradığını sanırsak, biz kendi kendimizi aldatmış oluruz.

Felsefe dersleri de, lise düzeyinde, çocuğun bağımsız düşünme ihtiyacını da kısmen karşılar. Çeşitli filozofların düşünceleri onun eleştirilerde bulunmak ihtiyacına cevap verir. En azından, dünyada tek bir görüş olmadığını, her konuda çeşitli görüşler bulunabileceği gerçeğini öğrenmesine yardım eder. Descartes'in bilimsel şüpheciği, bilim ve fen alanlarında çalışanlara az mı yardım etmiştir. Bilim ve fen alanlarında ortaya çıkan ilerlemelerde filozofların payları inkâr edilemez. Yalnız, bunun için, filozofların, doğrudan doğruya kendi eserlerine başvurmak gerekir. O halde, çocuklarımızın, bu yönlerini de geliştirmek zorundayız. Tabii, olgunlaşma düzeylerine uygun olarak.

İlk gençlik ya da ergenlik çağında bulunanların bir başka ihtiyaçları da çevreyi gezmek ve görmektir. Bu, onların hoş vakit geçirmelerine yardım edeceği gibi, nesnenin kendisinden bilgi sahibi olmalarına da yardım eder. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri, bunun için çok fırsatlar sağlar. Bu derslerde öğrenilenleri yerinde görmek, ya da görerek bu derslerdeki konuları öğrenmek, en etkili öğretim yöntemlerinden biridir. Bunu zaman zaman uygulayan meslektaşlarımız vardır. Bu sırada üzücü kazalar da olmaktadır. Bunu, gereken önlemleri zamanında almak ve çok dikkatli bulunmak koşulu ile uygulamak gerekir.

Çocuk ve gençlerdeki olgunlaşma düzeylerinin en önemlilerine işaret ettik ve bunların eğitim programlarına ve öğretime nasıl yansidiğini belirtmeye çalıştık. Bunlar her çocukta aynı değildir. Çocuktan çocuğa farklılıklar gösterir. Gösterdiğimiz yaş sınırları da kesin değildir. Bir iki yaş önce ya da sonra olabilir. Kızlar, erkeklere göre olgunlaşmalarında bir iki yıl önde giderler. Son noktalarına da bir iki yıl önce varırlar. Yukarıda söylediklerimiz, rehber için, ancak kaba bir ölçü olabilir. Her çocuğu ayrı değerlendirmek gerekir. Ama, programlar, genel bir ölçü olarak, yukardaki esasları dikkate alırlar. Öğretmenin okulda ders içi ve ders dışında kullanacağı eğitim ve öğretim yöntemleri de onlara uymak zorundadır. Bunlar birbirini tamamlamalıdır.

Bir noktayı daha açıklamak gereğini duyuyoruz : Öğrenmenin olgunlaşma düzeyi ile ilgili olduğunu, fakat, yeterli olmadığını söylemiştik. Olgunlaşma düzeyine, çocuğun yaşantılarının ve güdülerinin eşlik etmesi gerektiğini belirtmiştik. Yaşantı, çocuğun çevresi ile yaptığı etkileşimdir. Yani çocuğun gördüğü, işittiği, dokunduğu her şey ve yaptığı her iş.

onun için bir yaşantıdır. Bunun üzerinde durmayacağız. Güduları ise önemlidir. Kişinin bir şeyi öğrenebilmesi, başarıya ulaşabilmesi için özellikle toplumsal içerikli olan güdülerinin doyurulması gerekir. Başkalarının tasvip ve takdirini kazanmak, bunların en önemlisidir. Bu, çocuğun öğretimde kaydettiği her ilerleme, her başarı, öğretmen, ana-baba gibi eğiticiler tarafından görülmelidir, demektir. Böyle bir davranış, hem çocuğun ihtiyacını karşılar, hem de öğrenilen konunun pekiştirilmesini, yani sağlam öğrenilmesini sağlar. Bu yapılmazsa, yukarıda söylediklerimiz bir yerde eksik kalır.

Görüldüğü üzere, daha çok biyolojik gelişmeler için kullanılan «olgunlaşma» terimi, psikolojik gelişmeler için de kullanılmaktadır. Her türlü öğrenmeler buna dayanır. Öğrenme için öğreteceğimiz konu ile ilgili olgunlaşma düzeyinin gelişmesini beklememiz gerekir. Bu olmadan yapılacak öğrenmeler, öğrenen kimsede bedensel ve ruhsal sıkıntılar yaratır. Bundan sakınmalıyız.